

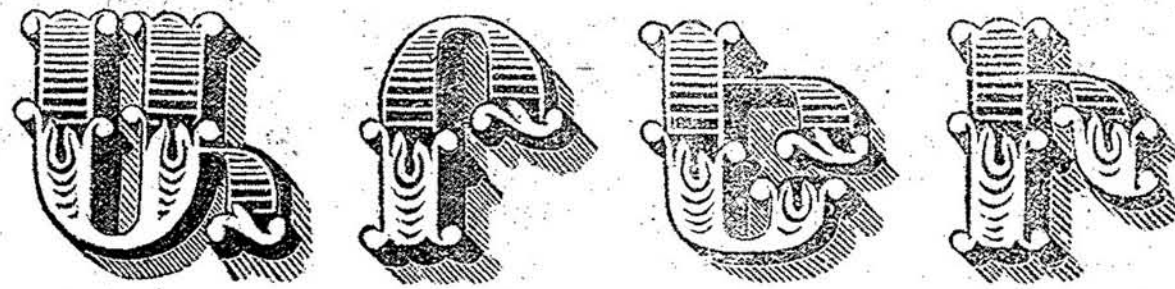
ՀԱՅԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

ՀԱՅԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

Տարեկան վեցամսեայ	
ԵՂԻՊՏՈՍ . . . 7. 0. 80	40
ԱՐՏԱՍՍԱՆՄԱՆ 30. 20	10

ՏԵԼԵԳՐԱԲԻԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏԵԼԵԳՐԱԲԻԼԻՆԻ

ԱՐՏԱՍՏԻԼԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻԶԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԴԱՐԱՐԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՍ

ԽԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան Տարեկան, Թի 16
ԱՂԵՔԱՆԵՐԻԱ

ՀԱՅԸ

Journal ARV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԵՆԱԳՐԱԿՈՒԻ ԶԵՆԱԳՐԱԿՈՒԻ

ՏՆՕՐԵՆ-ԽԱՐԱԳՐԱԿՈՒՆ ԿԱԶԱՆ ԹԵԲԵԱՆ

ՊԻՏԻ ԴԻՄԱՆԱՆԲ

Տարբերությունները մեծ են միայն. էությունները մեծ ու մեծ տարբերություններ կայ, — մենք այլ, միևնույնը կառուցող պարունակներ, կուր և որ կը մղենք հիմա, և ինչպես անոնք, պայքարին այս էն տաք ու վտանգալից շրջանին, փոխանակ մտածելու թե պատուաւոր խաղաղութիւն մը կըրնայ յիշենք տակաւին փրկել մե. կորուստներէ՝ ընդհակառակը. «Կ», դիմամալ, այն.

Պիտի դիմանալ, ոչ բոլորովին այն իմաստով որով անոնք կը հաս. կընան այլ բառը, տեղի չտալու և կանխահաս հաշտութիւն մը չկընելու իմաստով — զոր ուղեկցող ալ կըրոյ պիտի չգտնուէր արդէն մե. զի հետ — զի բառին ամբողջ ճիշտեալ իմաստովը որ է չյուսա. հատիլ և անվերջ անընդհատ պատ. րաստել ու կազմակերպել մեր կռիւի միջոցները, ըսել ինքնիշխանութիւն թե պիտի կուրենք այնպէս ինչպէս մաքր աշխատանք, բայց իր մա. հովը դռնէ իր սերունդին, սերուն. գէն ու որ ալ մա. անոր աղա. տութիւնը անպահապարհ մէկը:

Այս որոշումը այնքան դժուար և այնքան ընդհանուր պիտի ըլ. րայ մեր մէջ—ինչպէս է միւս բո. ւոր պատերազմիկ ազգերուն մէջ— որ ամենքիս, ինչ տարիքի, սեռի և վիճակի ալ պատկանինք, ինչ զբաղումի մէջ ալ գտնուինք այս պա. ւ, ու ինչ չափով պատրաստ պիտի ըլ. անք մենք պահանջներէր դե. րագոյն զոհողութիւններուն, երի. տասարդները ինքզինքնին լիովին և կանխաւ պատրաստած արեւնի զո. հողութեան ալ՝ չնայելով ներկա. յիս իրենց թերեւս մատուցած ու. րել ծառայութիւններուն, չափա. հասնելը, կինքն ու ծերերն ան. դամ հնարաւոր ամենամեծ բաժինն ստանանելով աշխատութեան մէջ և աւանդալի չվստահելով ազգին ամե. նէն շատ պէտք ունեցած բանին իր բարոյական կորուստը, ընդհակառակն իրենց բոլոր միջոցներովը, խօսքով ու գործով վառ պահելով և միշտ վերադարձելով անոր ոգեւորու. թիւնը:

Իսկ—պէտք կ'զգանք ճշգրտաւ— մասնաւորապէս այն անձը որուն ոտքը—մեւքը կը բռնէ ինչպէս կ'ըսուի, և որ իր վրայ առած է հրապարակաւ ու շատերու աչք ըս. րողը կարգաւ, անկա պարտական է առաջնորդել ըլլալու այս գե. րագոյն զոհողութեան պատրաստ,

թէ՛ ինքզինքնին հետ համաձայն, և իր խղճին առջև հանդիստ ճիշտաւ և թէ՛ իր խօսքին ու և է կ'իւր մը կարե. նալ տալու համար.

Պիտի չկայ մեծ-մեծ բառեր դոր. ծածելու, ոչ ալ ինքզինքնին միւս պատերազմիկ ազգերուն հետ բազ. դատելու անպատճառ՝ ամբողջե. րու համար մեր մէջ աչք հանդիս. թէ՛ ինչքէ մենք այսօր պատերազմ. մէջ ենք և այնպէս պէտք է շար. ժինք ու դործենք ինչպէս կը գոր. ծեն, կը շարժին ու կը վարուին ճակատ-ճակատի թշնամի մը հետ պատերազմող ազգերը:

Ուղենք թէ ոչ, պատերազմի մէջ ենք եւ մեզի համար ես դառ. նալ չկայ այլ ես. Երբ առաջին անգամ, ասկէ քանի մը ամիս առաջ, մեր պատուական բարեկամը՝ Վեր. ձէճիգեան, այս բառերով այս յայ. տարարութիւնն ըրաւ հրապարակա. յին բնմէ մը, թերեւս դեռ այն ա. տեղեւան համար ներքին էր պզտիկ մը ժպտիլ, որովհետեւ գեռ չէինք գիտեր այն ատեն ինչ որ լսեցինք և ինչ որ պատահեցաւ անկէ ի վեր. չիմա, սակայն, ձեռի և միջոցնե. րու տարբերութեամբ մը, պատե. րագոյն մէջ ենք, այո՛, մենք ալ:

Ու զիտաւոր, անհղ ապրելու. թիւնը մեր և ուրիշ պատերազմիկ. ներու միջև աս' է, առաջ, որ մենք պատերազմին պէտք ունեցած բարո. յական ու նիւթական ոչ մէկ պա. րաստութիւնը կատարած ենք ու կը կատարենք դեռ, հաղթել գեռ կը համոզուինք անոր անհրաժեշտու. թեանը և շատերս համոզուած ալ չենք տակաւին թէ ատիկա միմիայն ամենքիս միտքեամբ կրնանք կա. տարել, կացութեան քիչ ու շատ համապատասխան եղանակաւ մը:

Պատերազմի մէջ ենք, որովհե. տե չէինք կրնար ըլլալ, որովհե. տե՛ւ միշտ կանգնեք ենք, խաչակիր. ներու ատենէն ի վեր, այն Գրիստո. նէին կողքին որ ոտք կը կոխէր մեր երկիրը՝ Անհաւատին դէմ կուռելու համար. որովհետեւ Գրիստոնեան, այս անգամ, Անհաւատին ձեռքէն մեզ ապառի խոտանալով կուգար արդէն. որովհետեւ, վերջապէս, եթէ մենք չուղեցինք ալ մեր երեք. հարիւր-հազարներն ու մեր քանա. հազարները պիտի մշտէին հողին տակէն հողին վրայ դառնալով և պիտի հասցնէին ալ իրենց աղաղակը անոնց որ կ'ապրին Արարատին միւս կողմը, Արարատին որ միշտ եղբւր է հոգեհաղորդ անթիւ հեռագրի ա. մենազգոր կայան մը կարծես, իր բարձր ու սուր գագաթին ծայրէն մինչև հեռաւոր Ամերիկաներն իր

խօսակիր լայն հոսանքներն անխալ ու ազատով հասցնող.

Արդ, Արարատին ու Տարբեր. ալ կատարեն, կուգան ու կուգան ատենէ մը ի վեր ելեքորահոսանք. ներն ու կը զարնեն անընդհատ մեր սիրտերուն՝ որոնք իրենց դողին — մեր յոյսի, մեր թ վախի և մեր թ վշտի գոգին — որովհետեւ ի՛նչ դուռնին ու կ'արձանագործն անոնցմէ եկող աղաղակաւորութիւնը. Ինչ. րեւ թէ հեռան, տեղ մը, ու՛. կիսադիւրսի վրայ, Թիքանի մը գլու. նըէր ընկղմելու մօտ՝ որ էր օգնու. թեան կողմ հասուցած ըլլաւ այդ. երկու մեծ կայաններուն և անոնք ալ մեզի զրկէին գոյն. Ու մենք թէ. պէտք լսած ըլլայինք անոր աղաղա. րայ իբրեւ պատասխան, մըր դըր. կէնք անոր. «Դիմացի՛ր, Թիքանի, ձեռքերդ քիչ մը զրոյ, մէջերդ քիչ մը վէճ օտնէն, կըր վերջա. ցընենք՝ կուգանք.»

Ու խեղճ նաւը կը դիմանայ կոր, բայց նաեւ կ'ապաշէ կոր մե. ղի.

Բաւու պէտք չիկայ, բայց Բ. սենք անգամ մըն ալ թէ օտար պատերազմիկ ազգերը ինչո՞նա. կան ըլլաւոր. որ կանխաւ պատրաստենք է՛ր իրենց դիմադրութեան միջոցները և հա. կառակ ատոր, նորէն, երբ ազգերը կուռի մտան, անոնք սկսան որ ի բռնի աշխատել, միանալ իրարու հետ ու իրարուն միացնել թողոր ու ժերը, ձեռքերնին միմեկի ազգին ըրող կենսապրելներուն մէջ ու հոգի առնել, իրարուն ստանալ ի. րենց պէտք ունեցած՝ որ նոյն ըն. լիարեւուն կ'ընծայուի իրենց ար. գէն:

Ասիկա օրինակն է, ոչ մէկ ալ բազմապատիկ, զոր ունենք մեր աչքին առջև և որ սակայն չի՛ բա. ւեր կարծես մեր պարտքը մեզի յուշածելու, այն միակ պատճառաւ անշուշտ որ ամենքս չենք գիտեր տակաւին, չենք զգացած ու չենք համոզուած թէ իրապէս, ճշմար. տապէս ու կատարելապէս պատե. րագոյն մէջ ենք մեզ ալ:

Թշնամին, որուն վրայ անհունա. պէս շատ են մեր ապրելու բարոյա. կան իրաւունքները, թշնամին կը զորնէ մեզի հիմա այնչափ աւելի դիւրութեամբ որչափ անդամ մը ևս անպատրաստ կը գտնէ զմեզ՝ Երկրի ժողովուրդը, որ կ'ընթակայ է անոր հարուածին և որ մօտ ըլլա. րով իր մեռնելուն՝ ակամբ կը դնէ ու կը լսէ անոնց գերագոյն հրամանը՝ «Դիմացի՛ր», — կը դի. մանայ հարկաւ, կը դիմանայ որ. քան որ կրնայ, բայց և նոյն պա. հուն, և իր հուսկ գերագոյն ոգորու. թին միջոցին զոր յանուն մեզ ալ կը մղէ, կարծես մեր կողմը կը դառ. նայ և անձկախառն յոյսի անսահ. ման հեւքով մը՝ կ'ըսէ մեզ. — Պիտի դիմամալ. իմ դի. մադրութեանս:

ԱՆՅՈՐԴ

ԻՐԵՐ ՈՒ ԲԱՌԵՐ

ՏԱՅԻԿ ՄԸ

«... Լուր զրկեցի Հայերուն որպէս զի զէնքերնին յանձնեն, անհատաւոր ըլլան ու ներում գտնելու համար վիճ. Սուլթանին զթատիրութեանը ապաւինին, ալապէս. դեռ երեկ Աւերակի վերի կողմը 385 դիակ թաղել ատիւ.»

ՃԵՎՏԻԹ
(Քաղաք մը վախի ֆախիկ կուսակա. յին մեկ ցամաքի՛ն ուղղուած սեղան ի. սալակաւ ցիւլապատին):

Ինչ կատարեալ ու նարդաւ սան. կապտու. Եւ անկա, եղբայրներ, ինչ ճշգրտա. րէն 382 դիակ թաղել ատիւ Աւե. րակի վերի կողմը: Եղբայրանք է Աւե. րակի շրջանակը՝ Հայոց ողորմուկ դիակ. ներու. Չէ՛ք գտնեք որ այս տաճկաւուն չընող բառը՝ սիւլիս զրով արժանի են զարգացուելու իրենց արեւմտաւոր ու եղեռնաճիւղ ժողովրդի՝ ճակատը:

Այս տողերուն մէջ, փոխադրական չայտն արեւմտի որով պիտի չզարգանայ երեք. րդ զիտեցեք որ վախի նա. յայ՝ զուսակովը. պաշտօնակցող նախով. Եւ նկատուի՛ եղբւր, «Երկուստեք» մը պար. դապէս՝ ինչպէս կ'ըսեն Յոսեփսայիք իբր պալ մը բոլորնին բաղադրանք դըր օրինակ:

Տանկել վաղ մը համարած էին զինքը վախի Հայերը վառ զի քոր. տաղապալտ մը անմամբ հետապնդելու ու ի վերջոյ զայն սպաննելու իր դոռա. ցող պարտականութիւնը կատարել էր, փոխանակ իր նախորդներուն պէս սաա. տելու. Բողոքածուի ընկերակիցն ըլ. րաւու անոր, կրնայի ըսել զոգածա. ծուկ:

Վատաւարականի Հայերը, անյայտա. րութեամբ մը զոր Հայը իր ազգակից եղբորը դէմ չուենար միայն՝ մոռցըր էին թէ ձեւեղեթ էֆէնդին, 1903ին, Սարայի զայմաբաժն լոյս միջոցին՝ հայ զիւղերը շրջելով պահուած վէճեր խու. դարկելու ու ժողուելու պահուն, երկու հայու ոտքերուն պայտ զարնել տաւած էր ու լսին ջաղացուցած էր զանոնք ա. րեւնեւոր մէջ, — ո՛վ խորհրդանշական պատերը Հայութեան համար—վառ զի անոնք չեն յանձնած եղբւր զէնքեր. զոր չուենէին և ունեցած չէին երբեք, խղճէնը (ինչ որ, մեր մէջը մնայ, իրենց իսկական միակ յանցանքն էր գու. ցէ): Մեռան երկու եղբիւր հայերը:

Վանեցիք զորդեցին — արդիւնք ձեւեղեթ էֆէնդին պէտք լիւնաւ արժանա. ցաւ, ու զայմաբաժնութեան միւլթարը ֆուլթաւ բարձրացաւ. կ'երեւի սակայն թէ իբրեւ (անմիտ) տիպար մըն էր այս մարդուկը, վառ զի՛ իրեն կախում ու. նէր վերջապէս դառնաւ ամբողջ ջարդել տալ՝ վէճերութեան հասնելու համար.

Բայց ինչո՞ւ. այս հեղինակը ուրիշ ու է չարաբանքի տեղ պայտ զարնել տուեր էր Հայոց ոտքերուն, չարաբանքի այս «ամուխ» variety գերազանցաւ թեւ. րադրական ու նշանակալից է ինքնին. մարդը գուշակե՛ր էր արդեօք որ Հայերը պիտի ֆախնու «պիտի յառաջ ընթանան», ինչպէս կ'ըսէ ազգային երբեք, ու ամբ. համար երկաթի զարկեր էր անոնց ոտ. քերը: Պայտ սակայն լաղաբանքի համա. կակ մըն է. մեր թուրքը անկէ չորս հատ նուրբեր էր հայերուն, ու հայ կա.

մաւորները քառասորով սուրացին անա՛ ի վառ:

Կ'ըսեն թէ այս չնորհալի վալին, հողաւաւ կարմիր Սուլթանին՝ ինչեքի քորը կ'ուր թեան առած է Բալիք չկայ. հաղուաղիւս երաշխաւորութիւններ է. ին ատենը իր հայաթիրութեանը հա. մար:

Խեղճ մարդ, ինչ տաղանայնեք ան. ցաւ արդեօք ինքզինքն ու իր հաւանցը գիշերանց ու զապտադրի փախսնելու համար վառէն, ու մահաւանդ օրքան զղջաց ինքզինքը կամովին զրկած ըլլա. րուն համար իր պայտերէն. չըլլալէ առաջնորդ իւր ինչ էր ասիկա զոր իր բոլոր կեանքին մէջ ինքզինքն չպիտի ներէ երբեք, խեղճ մարդը:

Բայց շտապեց ու դողաւոր կըցաւ պրծել փախել վերջապէս այս կուսա. կալը, վառ մը պէս դառալիք:

Ախիս ուր անմատչելի է Պէյլեւ պէնի զաղանին երկաթէ վառապէք. չէ՛նէ ան պիտի երկար քանի մը պատմելու «Խաթի»՝ «Երեւնի աւերալիւղաւոր»ին մասին. է՛, այո՛, հո. րենց արեւմտական տեւ. կրակի առ. ցիւ ապրը. որ օր մըն ալ վերջոյ պէս կրակի վարժութիւնը ու. հասցան:

Գիտէ՛նք մենք թէ ամէն կուսա. կալ լաւ հասնի է. զալ կը յիշեմ թէ Ալիս մէջ, զորքանակ, կուսակալը՝ սե տարիներուն իր քնքը՝ ձե. զերարարող նա՛:

Իսկեք խուճանը «Ձեռքին ողջու. թիւն» մաղթեց քաղոր ու աղուոր ը. զուովը. բայց ատոր մէջ երբեք ինչ կայ որ. մարդիկ իրենց հասնելու կերպով կը պատկերազարդեն իր օսմանեան պատմութիւնը. վրձնով չըլլայ՝ երաւ. րանով թող ըլլայ, չէ՛ մի որ այս վեր. ջինն ալ դոյն ու ներկ ունի կարմիր. այո՛, այո՛, պարտաւերի քան չէ քնաւ ա. սիկա, բայց հոն ուր այս թշուառական դատալիք վալին ոճիւր տաճկապատեկ ամենալայն անկարելի սամաններէն իսկ վարտալներով անգին կ'անցնէ՛ իր հոսկանութեան ինչն է եղանակն մէջը:

«Իսկ երեկ ձե. րեւ. թաղել տուի Աւերակի վերի կողմը.» Կարաւ. րա է զրե՛լ ամիսով:

Մինք ալ, պէյ էֆէնդի, թաղում մը պիտի տեսնենք, ի մօտոյ, — Թուրքիա. յինք:

Մահապը երեք լեզուով սպագորու. թեան տուած է արդէն, Անգլիկներն, Ռու. սերէն և Յոսեփսայիք:

Ու Հայերս, այս միջոցիս, կ'զբաղենք իր քանի մը հայերէն բառ զրե՛լ տալու անոր մէջ:

ՎԱՆԻ ԱՆՅՈՐԴ

ԵՒ ԻՐԵՎԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒԻԼ

IV

Կոտորածի աղաղակը նշանը քաղա. քումն էլ չուէացաւ. Ապրիլի 7ի առաւ. ատը Արեւմտային արեւելակողմը միւլթ լիւնորները ուղում են ձեռք գցել Շու. չանց գիւղից քաղաք փախող մի քանի հայ կանանց. նոյն տեղում գտնուած հայ պահակներն արդիւրէն են ուղում. միւլթ. ները կրակ են բացում նրանց վրայ, ուր պալանուած են լիւնու սամ, ուսկ. պատ. ուսական երկուստեքներ, որոնք առաջին դուրին են լիւնու, և սրանից ծայր է տալիս առաջին պայթիւնը քաղաքում: Հաղարատը միւլթներն անդադար համա. դարկել և թնդանութիւն ուսման են տեւ. զացնում Այգիոտանին, ու մի քանի ժամ յետոյ էլ՝ Բաղաքաթիլի վրայ, որոնց

Այսպիսով պրոտի ընդան աշխատանքը

